

การจัดการเรียนรู้ เชิงรุกฐานสมรรถนะ

การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

การจัดการเรียนรู้ เชิงรุกฐานสมรรถนะ

การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์กล่าวถึงการปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉม โดยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ในทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต กำหนดให้มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ ปรับเปลี่ยนบทบาทครูให้เป็นโค้ช เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเร่งแก้ไขปัญหาคุณภาพของผู้เรียนไทย และเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีทักษะและสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 และคนไทยมีการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลเพิ่มขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้สถานศึกษาทั่วประเทศปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการปฏิบัติและพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจและปรับบทบาทใหม่ รวมทั้งการดำเนินการปรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นฐานสมรรถนะ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ในฐานะหน่วยงานด้านนโยบาย แผน และวิจัยทางการศึกษาจึงดำเนินการศึกษาการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของตัวอย่างสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน 6 สังกัด ได้แก่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร และจัดทำเอกสาร “การจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ: การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา” ขึ้น เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์การนำไปปฏิบัติของ

สถานศึกษา ผลที่เกิดขึ้นแก่ครูและนักเรียน ปัจจัยและเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ และ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ขอขอบคุณสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดทั้ง 6 สังกัด ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลงานดำเนินงานศึกษาเสร็จเรียบร้อยด้วยดี และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ให้ข้อคิดเห็นต่อผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่าง ๆ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาทุกสังกัด เพื่อการศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พัฒนาครู และพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สูงขึ้นต่อไป

(นายอรรณพ สังขวาสิ)
เลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
แนวคิดและความหมาย	1
กระบวนการนำไปปฏิบัติ : วิเคราะห์ประสบการณ์ของสถานศึกษา	4
ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับครูและผู้เรียน	34
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	43
ปัจจัยและเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ	46
รายชื่อผู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์	48
คณะผู้จัดทำ	50

Strategy

Education

E-LEARNING

Strategy

E-LEARNING

Education

Strategy

E-LEARNING

Strategy

แนวคิดและความหมาย

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีวิวัฒนาการมาจากแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ของนักการศึกษาและนักจิตวิทยาที่สำคัญหลายท่าน ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 อาทิ John Dewey นักปรัชญาชาวอเมริกัน ได้คิดค้นทฤษฎี Learning by Doing ที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง Maria Montessori แพทย์และนักการศึกษาชาวอิตาลีเสนอแนวคิดที่ว่า เด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดในสภาพแวดล้อมที่จัดเตรียมให้เขาได้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง คำนึงถึงความต้องการของเด็กในการเรียน จึงควรส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการเลือกสื่อการเรียนและให้เด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ต่อมา Jean Piaget นักจิตวิทยาชาวสวิส ได้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้แบบ Constructivism ที่เห็นว่า บุคคลเรียนรู้ผ่านการสร้างความรู้ของตนเอง โดยเชื่อมโยงความคิดและประสบการณ์ใหม่เข้ากับความรู้และประสบการณ์เดิมที่มีอยู่เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ โดยการมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้เรียน ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในเวลาต่อมา

ประเทศไทยดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยตั้งแต่ปี 2540 ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญ และเน้นแนวคิดผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ต่อมาประเทศไทยขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาอีกครั้งตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561 – 2580) เพื่อแก้ไขปัญหาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของผู้เรียนไทยที่ต้องเร่งพัฒนาให้ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ เนื่องจาก

หลักสูตรฐานสมรรถนะเน้นการลงมือทำหรือการปฏิบัติ กระบวนการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากการรับความรู้ซึ่งมีลักษณะเฉื่อยไม่ตื่นตัว เป็นการรุกหรือการตื่นตัว คือ ผู้เรียนต้องเป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้ เป็นผู้ลงมือทำต่อสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ และสมรรถนะอย่างแท้จริง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกประกอบด้วย ทางกาย สติปัญญา สังคม และ อารมณ์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

“การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ และมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอนด้วยความกระตือรือร้น ผู้เรียนลงมือทำ อ่าน เขียน คิด ถาม-ตอบ สะท้อนความคิด อภิปราย และลงมือปฏิบัติจริง ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดขั้นสูง เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และทำหน้าที่เป็นโค้ชในการเรียนรู้ ให้คำปรึกษา แนะนำ กระตุ้น และสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียน”

โครงการศึกษาการจัดการกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2566)

แนวคิดการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ มาจากแนวคิดการจัดการศึกษาที่เน้นผลลัพธ์เป็นฐาน ที่มุ่งเน้นการแสดงความสามารถหรือสมรรถนะของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2566) กล่าวถึงแนวคิดการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะในหนังสือหลากหลายแนวทาง แบ่งปันประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะว่า การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะมีเป้าหมายให้การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการสร้างสมรรถนะให้ผู้เรียนสามารถพร้อมรับและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ตอบโจทย์ความต้องการของประเทศ และพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพตามความสนใจ และ

ความถนัดของตน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ที่ต้องมีความสัมพันธ์ และความสอดคล้องกันตลอดแนว ได้แก่ 1) หลักสูตรฐานสมรรถนะ มีหลักการสำคัญ เช่น เป็นหลักสูตรฐานปฏิบัติ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ส่งเสริมการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ และเป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่น เป็นต้น 2) การเรียนการสอนฐานสมรรถนะ มีหลักการสำคัญ เช่น จัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่หลากหลาย กระตุ้นผู้เรียน สร้างแรงบันดาลใจ เรียนรู้เชิงรุก แบบรู้จริง ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ให้ความสำคัญผู้เรียนทำงานตามความถนัด และให้ผู้เรียนได้ประเมินการเรียนรู้ของตนเองระหว่างเรียน เป็นต้น และ 3) การวัดและประเมินฐานสมรรถนะ มีหลักการสำคัญ เช่น ให้ความสำคัญกับการประเมินเพื่อพัฒนา การประเมินตามสภาพจริง มีการประเมินโดยใช้สถานการณ์เป็นฐาน ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม หากไม่ผ่านการประเมินจะต้องได้รับการสอน ซ่อมเสริม หรือช่วยเหลือด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับปัญหา ตามความต้องการของผู้เรียน จนสามารถผ่านได้ตามเกณฑ์ เป็นต้น

“การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติของผู้เรียน โดยบูรณาการความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนที่สามารถปฏิบัติงานได้จริง จนเกิดความสำนึกในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการดำเนินชีวิต”

โครงการศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2566)

กระบวนการนำไปปฏิบัติ : วิเคราะห์ประสบการณ์ของสถานศึกษา

จากการศึกษากรณีตัวอย่างสถานศึกษาตามโครงการศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพิจารณาคัดเลือกตัวอย่างสถานศึกษาตามเกณฑ์ ได้แก่ 1) หลักสูตรสถานศึกษาหรือรายวิชา มีความหลากหลาย/ เน้นฐานสมรรถนะ/ มีรายวิชาเพิ่มเติมให้ผู้เรียนเลือกตามความสนใจ 2) มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเน้นส่งเสริมสมรรถนะ 3) มีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยรูปแบบหรือวิธีการต่าง ๆ และ 4) ครูผู้สอนมีการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นสมรรถนะของผู้เรียน ตัวอย่างสถานศึกษาที่คัดเลือกเป็นกรณีศึกษามีจำนวน 9 แห่ง ครอบคลุมสังกัดที่จัดการศึกษา 6 สังกัด ได้แก่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 4 แห่ง สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม 1 แห่ง สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 1 แห่ง สังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน 1 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 1 แห่ง และสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร 1 แห่ง และกระจายในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี เชียงใหม่ และเชียงราย

การดำเนินงานศึกษาใช้เครื่องมือการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน แบบสัมภาษณ์นักเรียน และแบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้ง การสังเกตการจัดการเรียนการสอนจริงของครูในสถานศึกษาตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะสรุปได้ 7 องค์ประกอบ ตามแผนภาพ ดังนี้

- ศึกษาข้อมูลความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและผู้ปกครอง
- จัดให้มีวิชาเพิ่มเติม ชมรม หรือกิจกรรมตามที่มีผู้เรียนสนใจหรือทำอย่างหลากหลาย
- จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือเสริมประสบการณ์
- จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

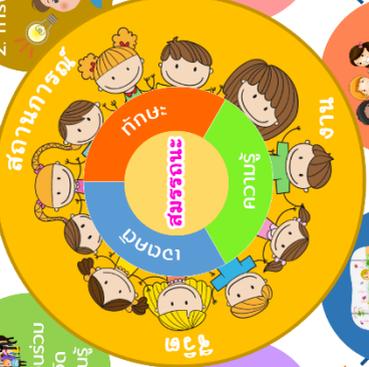
1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และทบทวนหลักสูตร

- ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็น ปัญหาอุปสรรค และความต้องการของผู้เรียน
- ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูได้พัฒนาตนเองทุกภาคการศึกษา
- ผู้บริหารและฝ่ายวิชาการ มีผล ทักกับ และสนับสนุน
- เน้นการพัฒนาครูด้วยกระบวนการ PLC อย่างต่อเนื่อง
- สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการในการพัฒนาครู

2. การพัฒนาครู

- พัฒนาคู่มือที่มีความรู้และเข้าใจในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
- ใช้รูปแบบ/วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สอดคล้องกับผู้เรียน เนื่องจากและสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาร่วมกันระหว่างครู

3. การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้

7. การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

- สร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษา
- ทำกิจกรรม/หลักสูตรร่วมกับภาคเอกชน/สภาผู้ประกอบการในภาคอาชีพ
- สร้างเครือข่ายกับมูลนิธิ เอกชน หรือผู้เชี่ยวชาญ
- สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับผู้ใช้โดยตรงและชุมชน

6. การวัดและประเมินผล

- ใช้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงระหว่างเรียน ไม่นับสอบปลายภาค
- เน้นการประเมินผลการปฏิบัติ
- เน้นการทักถ่วง การนำเสนอผลงาน
- ให้อายุผู้เรียนย้อนกลับกับผู้เรียนเพื่อการพัฒนา

4. การวัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

- สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- จุดประกายความคิด สร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้
- สร้างปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน
- ผู้เรียนลงมือปฏิบัติโดยใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่สำคัญจำเป็นผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ
- ผู้เรียนสะท้อนคิด สะท้อนผลการปฏิบัติ และนำไปประยุกต์ใช้

5. การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้

- ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ หรือพื้นที่ฝึกปฏิบัติในสถานศึกษา
- สื่อการเรียนรู้ อุปกรณ์ฝึกปฏิบัติสำหรับผู้เรียน
- สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา
- แหล่งเรียนรู้รอบสถานศึกษา หรือในชุมชนใกล้เคียง
- สถานที่ฝึกประสบการณ์จริงทางวิชาชีพ

กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ : ประสบการณ์จากสถานศึกษา

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการบริหารหลักสูตร

หลักสูตรของสถานศึกษาตัวอย่าง จำนวน 9 แห่ง ที่ได้ศึกษานั้น มีตัวอย่างสถานศึกษา 1 แห่งที่ใช้โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ตามร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับใหม่ ซึ่งอยู่ระหว่างการนำร่อง ในระดับประถมศึกษา และอีก 8 แห่ง ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน 2551 ฉบับเดิม แต่เสริมสมรรถนะให้แก่ผู้เรียนทั้งในรายวิชาพื้นฐาน และวิชาเพิ่มเติมหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดังผลการวิเคราะห์การดำเนินการ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการบริหารหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1.1 สถานศึกษาศึกษาข้อมูลความต้องการและความสนใจของผู้เรียนทุกปีการศึกษา รวมทั้งความคิดเห็นของผู้ปกครอง บริบทการเปลี่ยนแปลง ของชุมชนและสังคม และความพร้อมของครูผู้สอน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี

1.2 จัดหลักสูตรให้มีรายวิชาเพิ่มเติม ชมรม หรือกิจกรรมตาม ที่ผู้เรียนสนใจหรือถนัดอย่างหลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน โดยให้ ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจในทุกภาคการศึกษา บางสถานศึกษาจัดให้ผู้เรียน ได้เลือกรายวิชาเพิ่มเติมตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ซึ่งรายวิชาเพิ่มเติมของแต่ละ สถานศึกษามีความแตกต่างกันไปตามบริบทของสถานศึกษา ชุมชน และความต้องการ ของผู้เรียน/ ผู้ปกครอง เช่น

- รายวิชาเพิ่มเติมตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยในคณะ /สาขาที่เป็นที่นิยม เพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านวิชาการในการสอบเรียนต่อ ระดับมหาวิทยาลัย

QR CODE ตัวอย่าง
รายวิชาเพิ่มเติม กรณีศึกษา
โรงเรียนองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดเชียงราย

- รายวิชาเพิ่มเติมด้านพัฒนาทักษะชีวิต สังคม และอารมณ์ของผู้เรียน เช่น ดนตรี กีฬา ภาษา ศิลปะ การออกแบบ จิตอาสา เป็นต้น โดยหลายสถานศึกษาจัดเป็นห้องเรียนพิเศษ เช่น ห้องกีฬา ห้องสานฝัน ห้องดนตรีสากล ห้องผู้นำแห่งการพัฒนาซึ่งเป็นเด็กที่ค่อนข้างมีปัญหาทางพฤติกรรม เป็นต้น บางสถานศึกษาจัดเป็นห้อง Makerspace เช่น ห้องทำอาหาร ห้องเย็บผ้า/ทอผ้า/แต่งกาย ห้องช่าง ห้องสตูดิโอ ห้องทดลอง เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นหาความถนัดของตนเองตามความสนใจ

QR CODE ตัวอย่าง
รายวิชาเพิ่มเติม กรณีศึกษา
โรงเรียนแม่อิมวิทยาคม

- รายวิชาเพิ่มเติมด้านวิชาชีพที่ผู้เรียนสนใจ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทดลองทำจริง เช่น การทำอาหาร ร้านกาแฟ การเกษตร ชัก-อบ-รีด ธุรกิจค้าปลีก อาชีพนักฟุตบอล ยูทูปเบอร์ เป็นต้น ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรด้านทักษะอาชีพนี้สถานศึกษาร่วมมือกับสถานประกอบการหรือมีอาชีพในสาขานั้นในการพัฒนาหลักสูตร เป็นวิทยากร และให้ฝึกงานในสถานประกอบการ สถานศึกษาบางแห่งจัดหลักสูตรวิชาชีพไว้ให้ผู้เรียนได้เลือกเป็นจำนวนมาก ขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้เรียนในแต่ละปีการศึกษา โดยบูรณาการงานอาชีพเข้าไปในการจัดการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วย

QR CODE ตัวอย่าง
รายวิชาเพิ่มเติม กรณีศึกษา
โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15
(เวียงเก่า แสตนวิทยาสรรค์)

1.3 จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือเสริมประสบการณ์ ตามบริบทและสถานการณ์ในการจัดการเรียนรู้ของแต่ละระดับชั้น เพื่อส่งเสริมสมรรถนะต่าง ๆ ของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เชื่อมโยงกับชีวิตจริง/ เหตุการณ์จริง ฝึกปฏิบัติตามสถานการณ์จริง และทำกิจกรรมระหว่างผู้เรียน ร่วมกันผ่านแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เช่น กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมตามวันสำคัญต่าง ๆ การเรียนรู้แหล่งประวัติศาสตร์/ สิ่งแวดล้อม/ ประเพณี/ อาชีพของชุมชน เป็นต้น

- จัดหลักสูตรสถานศึกษาตามจุดเน้นในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน อาทิ ตัวอย่างสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะและคุณลักษณะนวัตกรรมให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมได้ ด้วยหลักสูตรเตรียมนวัตกรรมและจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการวิทยาศาสตร์ กระบวนการออกแบบทางวิศวกรรม และกระบวนการคิดขั้นสูง ผ่านโครงการเป็นฐาน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรม เช่น วิชา STEAM DESIGN PROJECT เป็นต้น

QR CODE ตัวอย่างหลักสูตรฯ กรณีศึกษา
โรงเรียนสาริตนวัตกรรม มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

1.4 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ที่ตอบสนองทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นตัวอย่างสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา ที่นำร่องการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ได้กำหนดสมรรถนะหลักของผู้เรียนไว้ 6 สมรรถนะ ตามร่างกรอบหลักสูตรฐานสมรรถนะ และได้กำหนดสมรรถนะย่อยลงไปในแต่ละสมรรถนะหลัก ดังนี้

สมรรถนะหลัก

สมรรถนะย่อย

สมรรถนะการจัดการตนเอง

- รู้จักตนเอง
- บริหารจัดการตนเอง
- รับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตนเอง
- สร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น

สมรรถนะการสื่อสาร

- สื่อสาร ใช้สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ

สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม

- ทำงานร่วมกันเป็นทีมและภาวะผู้นำ

สมรรถนะการคิดขั้นสูง

- คิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม
- คิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหา

สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

- มีมารยาททางสังคม
- มีทักษะชีวิต ทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ
- ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้

สมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน

- เข้าใจเกี่ยวกับโลกและจักรวาล
- เข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อธรรมชาติและ การดำรงชีวิต
- รักษาสิ่งแวดล้อม

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนบ้านปลาตาว มีกลุ่มวิชาพื้นฐาน 4 วิชาหลัก ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และภาษาอังกฤษ สำหรับอีก 4 วิชาตามกรอบหลักสูตรเดิมนั้น นำมารวมเป็นวิชาใหม่เป็นวิชาบูรณาการ โดยกำหนดหัวข้อใหญ่ (theme) 5 หัวข้อ และให้ผู้เรียนเลือกเรียนหัวข้อย่อย ๆ ตามที่ตนเองสนใจ ในการออกแบบหลักสูตรนั้น สถานศึกษาใช้การมีส่วนร่วมของผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนสิ่งที่อยากเรียนได้ นอกจากนี้ ยังเน้นจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 อีก 2 วิชาบูรณาการที่เป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา คือ วิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อชีวิตและสังคม (Makerspace) ให้ผู้เรียนเลือกทำกิจกรรมตามความถนัดและสนใจ เช่น ทำอาหาร เย็บผ้า/ทอผ้า ตัดต่อสตูดิโอ ทำงานศิลปะ ทำงานช่าง ทำการทดลอง เป็นต้น และ วิชาวิทยาการค้นคว้าเชิงระบบ (Problem Based Learning) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะความคิดสร้างสรรค์ สามารถแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ รู้จักการทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี โดยใช้ STEAM DESIGN PROCESS ดังตัวอย่างโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาตามคิวอาร์โค้ด

**QR CODE ตัวอย่างโครงสร้าง
หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ
ระดับประถมศึกษา
กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านปลาตาว**

ข้อค้นพบ

การพัฒนาและบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาตัวอย่างที่ดีนั้น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีแนวคิดในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลง ความต้องการของผู้เรียน และความต้องการด้านอาชีพการทำงานในอนาคต โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูสร้างความเข้าใจร่วมกันในวิสัยทัศน์ เป้าหมายของสถานศึกษา และวิธีการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาพาครูคิด พาครูทำหลักสูตร ทำกับ ติดตาม ให้กำลังใจครู ให้คำปรึกษา และร่วมแก้ไขปัญหากับครูด้วย รวมถึงการแสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรจากภาคส่วนต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย สถานประกอบการ ผู้เชี่ยวชาญภายนอก เป็นต้น

2. การพัฒนาครู

ทุกสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา มีกระบวนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) รวมทั้งการสร้างทัศนคติที่ดี และการปรับบทบาทใหม่ในการจัดการเรียนรู้แนวใหม่จากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นโค้ชและผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งสถานศึกษาเน้นกระบวนการ PLC โดยมีการบริหารและจัดการการพัฒนาครูที่แตกต่างกันไปตามบริบทและขนาดของสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษารับฟังความคิดเห็น ปัญหาอุปสรรค และความต้องการของครูในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รวมทั้งข้อมูลของระดับนโยบาย/ ต้นสังกัดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาดตนเองทุกภาคการศึกษา โดยจัดการอบรมทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ซึ่งจัดโดยสถานศึกษาเอง หน่วยงานต้นสังกัด และมหาวิทยาลัยในพื้นที่ อาทิ สถานศึกษาขนาดใหญ่สามารถจัดหางบประมาณให้ครูได้รับการอบรมครั้งละหลายคน/ หลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือหลายหลักสูตร/ หลายวัน เป็นต้น ตลอดจนการส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมสัมมนาในการจัดการเรียนรู้ตามแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยหน่วยงานหรือสถาบันที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและฝ่ายวิชาการดำเนินการนิเทศ กำกับ และสนับสนุนให้ครูนำผลการอบรมมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำ กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ และส่งเสริมการกำกับตนเองของครู โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูและผู้บริหารสถานศึกษาตามบริบทและวัฒนธรรมของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งทำให้ครูมีความรู้

ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ รวมทั้งประเด็นอื่น ๆ เช่น การจัดการชั้นเรียน การวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น

2.4 สถานศึกษาเน้นการพัฒนาครูด้วยกระบวนการ PLC หรือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างครูในสถานศึกษาหรือในกลุ่มสาระ การเรียนรู้เดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ได้ผลดี วิธีการแก้ไขปัญหาที่ทำได้สำเร็จ หรือนวัตกรรมการเรียนการสอน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในทุกภาคเรียน เช่น ภาคเรียนละ 2 ครั้ง เป็นต้น โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นโค้ช ครูรุ่นพี่เป็นโค้ชให้ครูรุ่นน้อง และบางสถานศึกษา จัดให้มีทีมโค้ชของสถานศึกษาเอง บางสถานศึกษามีครูแกนนำด้านวิชาการหรือครู ที่เชี่ยวชาญของกลุ่มสาระการเรียนรู้ชั้น ๆ เป็นโค้ชในการให้คำปรึกษาแก่ครูด้วยกัน

2.5 สถานศึกษาสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาในพื้นที่ในการพัฒนาครู เช่น การส่งครูไปอบรมตามหลักสูตร ที่มหาวิทยาลัยจัด อาจารย์มหาวิทยาลัยมาเป็นโค้ชให้ครูที่สถานศึกษา หรือมานิเทศ ให้ความรู้ตามโครงการที่มีความร่วมมือกัน เป็นต้น และบางสถานศึกษามีมูลนิธิ/ ผู้เชี่ยวชาญดำเนินการพัฒนาครูและเป็นพี่เลี้ยงทางวิชาการให้อย่างต่อเนื่อง

ข้อค้นพบ

การสร้างทัศนคติ (Mindset) ที่ดีของครูให้ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนจากแบบเดิมเป็นแบบเชิงรุกนั้น เป็นความท้าทายของทุกสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่จำเป็นต้องใช้เวลาเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีของครู ให้ครูยอมรับการเปลี่ยนแปลง และปรับวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยเน้นการมีส่วนร่วม สร้างสัมพันธภาพที่ดี และมีแบบอย่างที่ดีจากผู้บริหารสถานศึกษาเอง จากความคิดเห็นครูผู้สอน พบว่า การปรับบทบาทของครูเป็นสิ่งสำคัญ โดยครูต้องคอยสนับสนุนและช่วยเหลือผู้เรียน ครูควรเปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มีบทบาทหรือแสดงศักยภาพ ครูต้องคอยกระตุ้น และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพที่สุด

3. ด้านการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษากรณีตัวอย่างของสถานศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับแผนการจัดการเรียนรู้ของครู ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งให้ครูทุกคนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเองตลอดปีการศึกษาในทุก ๆ ปี ซึ่งการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของสถานศึกษา เช่น บางสถานศึกษาเขียนแผนการจัดการเรียนรู้หน้าเดียว บางสถานศึกษาเขียนแผนเป็นภาษาอังกฤษ เป็นต้น สารของแผนการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะประกอบด้วย มาตรฐาน/ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ สารการเรียนรู้ สมรรถนะหลัก/ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ เชิงรุก สื่อ และวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งบางสถานศึกษาจะเพิ่มชิ้นงานของผู้เรียน และเครื่องมือ/เทคนิคการสอนในแผนด้วย ซึ่งสถานศึกษามีการดำเนินการเกี่ยวกับการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

3.1 ดำเนินการพัฒนาครู โดยจัดอบรมเรื่องการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในสถานศึกษาหรือส่งครูไปรับการอบรมกับหน่วยงานภายนอก และครูมีการทำ PLC เพื่อร่วมกันจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบบูรณาการ รวมทั้งครูมีการจัดทำ Lesson Study เป็นประจำทุกปี ผู้บริหารสถานศึกษาให้ครูทุกคนเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และผู้บริหารสถานศึกษาตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ให้ครูด้วยตนเอง รวมทั้ง กำกับ ติดตาม นิเทศและสังเกตชั้นเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ของครูร่วมกับฝ่ายวิชาการอย่างสม่ำเสมอ

3.2 การออกแบบกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูเลือกใช้รูปแบบ/วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและสมรรถนะที่ต้องการพัฒนา ตามแนวทางต่าง ๆ ที่ครูมีความรู้หรือได้รับการพัฒนามา เช่น การจัดการเรียนรู้แบบ GPAS 5 STEPS การจัดการเรียนรู้แบบ 5E การจัดการเรียนรู้แบบ STEM หรือ STEAM เป็นต้น บางสถานศึกษา

มีรูปแบบของตนเอง เช่น รูปแบบสอนคิดวิเคราะห์ Thinking School 4 ขั้นตอน เป็นต้น บางสถานศึกษาเน้นพัฒนานวัตกรรมในการออกแบบการเรียนรู้ ซึ่งครูส่วนใหญ่ออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เช่น การตอบคำถาม การเล่นเกม การทำงานกลุ่ม การทำชิ้นงาน การทดลอง การนำเสนอผลงาน เป็นต้น ในบางสถานศึกษา ครูผู้สอนจะออกแบบกิจกรรมเสริมประสบการณ์ร่วมกับนักเรียน โดยมีสถานักเรียนและมีผู้แทนนักเรียน แต่ละสายชั้นรวบรวมความเห็นจากนักเรียน แล้วนำมาปรึกษาและออกแบบกิจกรรมร่วมกับครู และดำเนินกิจกรรมโดยฝ่ายนักเรียนเอง

3.3 การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สำหรับตัวอย่างสถานศึกษาที่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ชั้นเริ่มแรก คือ ดึงตัวชีวิตที่ใกล้เคียงกันจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จะบูรณาการออกมา แล้วนำมาตั้งธีม (Theme) ออกแบบหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ กำหนดเรื่องย่อยที่จะเรียนรู้ จัดเวลาเรียน และครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการร่วมกัน ตัวอย่างของโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย เช่น เรื่อง History in the World เรื่องสิงห์ปาร์คเชียงราย เรื่องศิลปะ เรื่องธรรมชาติ เป็นต้น ตัวอย่างของโรงเรียนสาธิตนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ใช้ธีมบูรณาการวิชาที่เกี่ยวข้องภายใต้ STEAM เช่น ธีมหลักเรื่องพลังงาน ธีมย่อยของชั้น ป.1 เรื่องพลังงานลม ชั้น ป.2 เรื่องพลังงานน้ำ เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนบูรณาการความรู้และพัฒนาออกมาเป็นชิ้นงานหรือ Project ของนักเรียน

สำหรับตัวอย่างสถานศึกษาที่นำร่องใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ตัวอย่างของโรงเรียนบ้านปลาตาวได้จัดกลุ่มวิชาบูรณาการพัฒนาทักษะและสมรรถนะผู้เรียน อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 3 วิชา ได้แก่ สังคมและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อชีวิตและสังคม และวิทยาการค้นคว้าเชิงระบบ บูรณาการโดยใช้ธีมใหญ่ 5 ธีม และมีธีมย่อย ๆ ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจ แล้วครูจึงนำเอาธีมย่อยที่ผู้เรียนเลือกมาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยพิจารณา Learning Outcome ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน เช่น ธีมใหญ่ คือ ชุมชน

แห่งการเรียนรู้ มีธีมย่อย คือ เชื้อนแม่จืด วัดบ้านเด่น ปางช้าง เต่าเผาอิฐ เป็นต้น ซึ่งแต่ละธีมย่อยจะเชื่อมโยงกับรายวิชาบูรณาการที่นำไปสู่ Learning Outcome ของผู้เรียนที่กำหนดไว้

QR CODE ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้

- **โรงเรียนแมริมวิทยาคม**
- **โรงเรียนสาธิตนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ธัญบุรี**
- **โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย**
- **โรงเรียนบ้านปลาตา**

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษานั้น มีการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้หลายรูปแบบตามจุดเน้นและบริบทของสถานศึกษา รวมทั้งธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาและแผนการจัดการเรียนรู้ของตัวอย่างสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และสังเกตการจัดการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมจำนวน 20 ชั้นเรียน แบ่งเป็นระดับก่อนประถมศึกษา 3 ชั้นเรียน ประถมศึกษา 4 ชั้นเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น 6 ชั้นเรียน และมัธยมศึกษาตอนปลาย 7 ชั้นเรียน พบว่า มีเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

4.1 สร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยกระตุ้นความสนใจ ความกระตือรือร้น และความตื่นตัวในการเรียนรู้ให้เกิดแก่ผู้เรียน ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครูมีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงรุก ตั้งแต่ก่อนเข้าสู่บทเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน รวมทั้ง ดูแลและหนุนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย อบอุ่น เมื่ออยู่ในห้องเรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

- สร้างบรรยากาศที่ดีก่อนการเรียนรู้ เช่น การเล่นเกมเพื่อดึงผู้เรียนเข้าสู่ห้องเรียน การเช้คอินเด็กเพื่อพูดคุยกับผู้เรียนก่อนการเรียนการสอน
- จัดห้องเรียนให้น่าเรียน มีความสะอาด สว่าง สีสดใส การจัดโต๊ะและเก้าอี้เรียนปรับเปลี่ยนตามกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กัน มักจัดเป็นกลุ่มหรือจัดเป็นรูปตัวยู (U) บางกิจกรรมที่ใช้พื้นที่มาก ครูให้เด็กล้อมวงทำบนพื้นห้องกว้าง ๆ หรือมีการปรับเปลี่ยนการจัดโต๊ะ เก้าอี้ และตำแหน่งที่นั่งของผู้เรียนตามบริบทของชั้นเรียน

- ใช้เพลงที่เหมาะสมกับเนื้อหาและวัยของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนสนุกผ่อนคลาย ครูบางท่านใช้เพลงฮิตที่เด็กชอบมาเปิดระหว่างเล่นเกม หรือเป็นสัญญาณทำกิจกรรม

- เปลี่ยนบรรยากาศจากการเรียนในห้องเรียนไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้นอกห้อง ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสำรวจธรรมชาติ การเล่นเกมที่สอดคล้องกับแหล่งการเรียนรู้ เป็นต้น

- สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรในการเรียนรู้ ใช้คำพูดเชิงบวก ไม่ตำหนิผู้เรียนที่ทำงานผิดหรือทำงานเสร็จช้า ให้โอกาสและให้เวลาผู้เรียนได้ทำใหม่หรือทดลองใหม่ หมั่นรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ให้คำปรึกษาช่วยเหลือ และร่วมกันแก้ไขปัญหาไปกับผู้เรียน

- สร้างบรรยากาศที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการแบ่งปันซึ่งกันและกัน ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ให้เพื่อนช่วยเพื่อน เป็นต้น

- สร้างสภาพแวดล้อมให้ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ เช่น สภาพแวดล้อมการใช้ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

- วิเคราะห์ผู้เรียนเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ แล้วครุหาวิธีการใหม่ ๆ มากระตุ้นสร้างบรรยากาศหรือสถานการณ์การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเรียน หรืออยากแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ที่ทำทนาย

นอกจากนี้ สถานศึกษาคำนึงถึงบรรยากาศการทำงานของครูด้วย โดยผู้บริหารสถานศึกษาดูแลด้านสุขภาวะในการทำงานให้มีความปลอดภัย ไม่เครียดเกินไป ให้คำปรึกษาในการแก้ปัญหา สร้างขวัญกำลังใจในการพัฒนาการเรียนการสอน

4.2 กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ และความสนใจในการเรียนรู้

● ใช้คำถามปลายเปิดหรือคำถามกระตุ้นผู้เรียน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ และความสนใจใคร่รู้

ครูส่วนใหญ่ใช้คำถามปลายเปิดหรือคำถามกระตุ้นในกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ให้ผู้เรียนได้ตอบ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้ ซึ่งการใช้คำถามกระตุ้นนี้ครูผู้สอนจะใช้เสมอ ๆ ตลอดคาบเรียน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ในสิ่งที่กำลังเรียน ให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบ หรือสะท้อนประสบการณ์/ ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีเกี่ยวกับบทเรียนนั้น รวมทั้งการใช้คำถามย้ำเพื่อทบทวนความเข้าใจ ความรู้ หรือความสนใจของผู้เรียน ครูผู้สอนใช้การตั้งคำถามมาช่วยสร้างบทเรียนให้มีความน่าสนใจและเตรียมบทเรียนใหม่ให้น่าเรียนรู้อีกขึ้น อาทิ

- คำถามเชิงข้อเท็จจริง ได้แก่ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำอย่างไร
- คำถามเชิงความรู้สึกหรือความคิดเห็น เช่น ผู้เรียนคิดว่าเขารู้สึกอย่างไร ทำไมเขาถึงทำเช่นนั้น ผู้เรียนรู้สึกอย่างไรต่อเหตุการณ์นี้ ถ้าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นกับผู้เรียนผู้เรียนจะทำอย่างไร เป็นต้น
- คำถามกระตุ้นการคิด เช่น สองภาพนี้แตกต่างกันอย่างไร เหตุที่ทำให้เราติดโควิดเกิดจากอะไร เป็นต้น
- คำถามเชิงคิดวิเคราะห์หรือทดลอง เช่น ทำไมรถถึงเคลื่อนที่ได้แล้วที่มอเตอร์หมุนได้เพราะอะไร ได้พลังงานจากไหน หากไม่มีอุปกรณ์การทดลองจะใช้อุปกรณ์ใดทดแทนได้บ้าง เป็นต้น
- คำถามเชิงกระบวนการเรียนรู้ เช่น ผู้เรียนทำชิ้นงานนี้ได้อย่างไร มีขั้นตอนอะไรบ้าง มีปัญหาอุปสรรคอะไร ผู้เรียนแก้ไขปัญหายังไง เป็นต้น
- คำถามกระตุ้นทางเลือกที่ท้าทาย เช่น ผู้เรียนคิดว่ามีวิธีการอื่นอะไรบ้างในการหาคำตอบเรื่องนี้
- คำถามต่อยอดประยุกต์ใช้ เช่น สิ่ง que ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือได้ทำชิ้นงานนี้ จะนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร ถ้าจะนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคตควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติมอย่างไร

● ใช้เกมหรือเครื่องมือ สร้างความสนุก ความกระตือรือร้น และสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

ให้ผู้เรียนร่วมเล่นเกมหรือสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ตอบสนองต่อบทเรียนและสอดคล้องกับอายุและรายวิชา เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้พัฒนาความรู้ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการเล่นเกมนั้นแบบคู่ แบบกลุ่ม และเล่นทั้งชั้นเรียน เพื่อสร้างความสนุก ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และได้พัฒนาความรู้และ

ทักษะต่าง ๆ ไปพร้อมกับการเล่นเกม เช่น การวางแผน การคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา การแบ่งบทบาท และความร่วมมือ เป็นต้น ครูบางท่านใช้เกมออนไลน์ได้พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีไปด้วย

ซึ่งครูส่วนใหญ่เห็นว่าผู้เรียนชอบเล่นเกม เกมช่วยสร้างความสนุกและดึงดูด

ความสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดี นอกจากนี้ ยังใช้เครื่องมือ หรือสื่อการเรียนรู้
อื่น ๆ เช่น แอปพลิเคชัน คลิปวิดีโอ Sound effect ประกอบการสอน เป็นต้น

● **ใช้สถานการณ์หรือโจทย์ในการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง
ของผู้เรียน**

ครูใช้สถานการณ์จริง หรือสถานการณ์จำลอง หรือโจทย์ปัญหา
ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ชีวิตจริง อาหาร
ท้องถิ่นหรืออาหารพื้นเมือง สถานการณ์การเรียนรู้ตามบริบทของสถานศึกษา
นั้น ๆ หรือเหตุการณ์จริงที่กำลังเกิดขึ้นใกล้ตัวผู้เรียน เช่น เหตุการณ์สำคัญ
ที่กำลังเกิดขึ้น ปัญหาในชีวิตประจำวัน ปัญหาในโรงเรียนหรือในชุมชน เป็นต้น
รวมถึงให้ผู้เรียนสามารถกำหนดสถานการณ์/ ปัญหาที่ผู้เรียนต้องการเรียนรู้เอง
เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษา คติวิเคราะห์ สืบค้นข้อมูล หรือสืบค้นข้อมูลเพื่อหาสาเหตุ
และวิธีการแก้ไขปัญหา ซึ่งสถานการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้ผู้เรียน
สนใจ เกิดการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา มีความหมาย เสริมสร้างทักษะชีวิต และ
เชื่อมโยงกับโลกและชีวิตจริงของผู้เรียน

4.3 สร้างปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน

- ใช้กระบวนการกลุ่มสร้างปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้และทักษะการทำงานร่วมกัน

เสริมสร้างปฏิสัมพันธ์และสมรรถนะการทำงานเป็นทีม โดยใช้กิจกรรมกลุ่มในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งครูมีการกำหนดเงื่อนไขในการทำงานกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีบทบาทในการทำงาน และให้เกียรติรับฟังความคิดเห็นกัน โดยผู้เรียนทำกิจกรรมกลุ่มหรืองานกลุ่มในชั้นเรียน หรืองานกลุ่มนอกชั้นเรียนตามที่ครูมอบหมาย

ซึ่งผู้เรียนจะมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำกิจกรรมกลุ่มของตน เช่น คนเขียน คนวาดภาพ/ ถ่ายภาพ คนบันทึกข้อมูล คนนำเสนอ เป็นต้น การใช้กระบวนการกลุ่มนี้เป็นเทคนิคส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกแบบมีส่วนร่วมได้ดี ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน ช่วยฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหาาร่วมกัน พัฒนาทักษะสังคมและการสื่อสารให้แก่ผู้เรียนได้ โดยการแบ่งกลุ่ม อาจแบ่งได้หลายขนาดตามความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และระดับขั้นของผู้เรียน ซึ่งครูจะคอยหนุนเสริมแรงบวกให้กับผู้เรียนและช่วยเหลือดูแลการมอบหมายงานกลุ่มให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นธรรมชาติ

4.4 ผู้เรียนลงมือปฏิบัติโดยใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่สำคัญจำเป็น

- **คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา**

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกด้านสติปัญญาที่เน้นการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหานั้น มีกรณีศึกษาตัวอย่างของโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงรายที่กำหนดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็น Thinking School ทั้งโรงเรียน โดยมีกระบวนการสอนคิด 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้น Do Now (3 นาที) เป็นขั้นทบทวนเนื้อหาที่เรียนมา ครูจะตั้งคำถาม และให้ผู้เรียนตอบคำถามไม่ซ้ำกัน 2) ขั้น Practice (3 นาที) ครูชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ของคาบเรียนนี้แก่ผู้เรียนและชี้แจงกิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องทำในคาบเรียนนี้ 3) ขั้น Work Mode (30 นาที) เป็นขั้นการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์วางแผน และทำกิจกรรมกลุ่มหรือจับคู่ และ 4) ขั้น Reflect (5 นาที) ผู้เรียนนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้ในคาบเรียนนี้ และทำข้อสอบหรือแบบฝึกการคิดวิเคราะห์ 1 ข้อ ตามตัวชี้วัด

QR CODE

10 เครื่องมือสอนคิดของโรงเรียน
องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย

● โครงการงานทั่วไป

สถานศึกษาส่วนใหญ่ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการ ทั้งในลักษณะโครงการรายบุคคลและโครงการแบบกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้ สืบเสาะความรู้ สร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ผ่านการลงมือปฏิบัติ ด้วยตนเองทั้งแบบโครงการรายบุคคล และแบบโครงการกลุ่ม บางสถานศึกษา ใช้การบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยใช้โครงการเป็นเครื่องมือ บูรณาการการจัดการเรียนรู้ในระดับชั้นเรียนหรือในช่วงชั้น เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้บูรณาการข้ามศาสตร์อย่างกว้างขวาง ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ในลักษณะโครงการนี้สามารถพัฒนาสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ขั้นสูงให้แก่ ผู้เรียน และนำไปสู่การคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมให้เกิดขึ้นได้ต่อไป

● โครงการสร้างสรรค์นวัตกรรม

กรณีศึกษาตัวอย่าง โรงเรียนสาธิตนวัตกรรม มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงการต่อยอดพัฒนา ไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ ศิลปะ และคณิตศาสตร์ หรือ STEAM ในรูปแบบ Design Project ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ชิ้นงาน หรือนวัตกรรม ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาตอนปลายถึงมัธยมศึกษา โดยมีอาจารย์ ที่ปรึกษาโครงการคอยให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้เรียนระหว่างทำโครงการ และ มีการจัดเวทีให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงานการทำโครงการ หรือจัดประกวด โครงการของผู้เรียนในแต่ละปีการศึกษา

QR CODE
ขั้นตอน STEAM Design Project
ของโรงเรียนสาริตนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

● ฝึกอาชีพ

สถานศึกษาหลายแห่งได้จัดรายวิชาเพิ่มเติมเสริมทักษะอาชีพที่หลากหลายให้แก่ผู้เรียน เช่น การปลูกผัก/ผลไม้ การเลี้ยงไก่ การชงกาแฟ การทำน้ำสมุนไพร การทำอาหาร/แปรรูปอาหาร ธุรกิจค้าปลีก เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้พัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการให้แก่ผู้เรียนด้วย เช่น ด้านการขาย การทำบัญชี การพัฒนาสินค้า เป็นต้น ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเองทุกขั้นตอน ตั้งแต่การผลิต การขาย และจัดจำหน่าย โดยสถานศึกษานับสนุนวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือ และมีครูคอยดูแลให้คำปรึกษา บางสถานศึกษาจัดให้มีกองทุนธุรกิจนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ยืมไปลงทุน

4.5 ผู้เรียนสะท้อนคิด สะท้อนผลการปฏิบัติ หรือนำเสนอในเวทีวิชาการ

ในกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูส่วนใหญ่ให้ผู้เรียนได้นำเสนองาน แสดงความคิดเห็น หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียนทั้งแบบกลุ่มหรือแบบอาสาสมัครรายบุคคล บางสถานศึกษามีการกำหนดขั้นตอนการสะท้อนคิด หรือ Reflection ไว้ทุกคาบเรียนของรายวิชาหลัก ซึ่งการให้ผู้เรียนได้มีโอกาส สะท้อนความคิดเห็น และนำเสนอผลการปฏิบัติของตนนี้ ช่วยพัฒนาทักษะ การสื่อสาร เสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ได้กระจ่างชัดขึ้น รวมทั้งทำให้ครูผู้สอนสามารถประเมินผลการจัดการเรียนรู้หลังจบคาบเรียน หรือหน่วยการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี สามารถให้คำแนะนำเพื่อพัฒนาสมรรถนะ ผู้เรียนในการปฏิบัติหรือการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ พัฒนาต่อยอดผลงานของ ผู้เรียนต่อไป

5. การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูกล่าวถึงการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ว่ามีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นเครื่องมือหรือพื้นที่การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ พัฒนาทักษะ และสมรรถนะด้านต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับตัวชีวิต สถานศึกษาจึงต้องพัฒนา

สื่อและสร้างแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบสนองความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาหลายแห่งจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาเป็นพื้นที่สำหรับการฝึกปฏิบัติการ เช่น การทำเกษตร การทำอาหาร การฝึกประสบการณ์อาชีพต่าง ๆ เป็นต้น มีการพาผู้เรียนไปเรียนรู้ในสถานที่จริง เช่น แหล่งอาชีพ

ในชุมชน แหล่งประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ เป็นต้น สถานศึกษาส่วนใหญ่ใช้สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้โดยเฉพาะสื่อยูทูป บางสถานศึกษาได้จัดให้มีสื่อการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ เช่น เลโก้ โปรแกรมออกแบบ เป็นต้น บางสถานศึกษามีห้อง Makerspace จัดเป็นห้อง ๆ ให้เด็กได้เรียนรู้ เช่น ห้องอาหาร ห้องศิลปะ ห้องช่าง

ห้องผ้าและการแสดง ห้องเล่นิทาน ห้องสตูดิโอ ห้องดนตรี ห้องทดลอง เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนได้ค้นหาสิ่งที่ตนเองชอบ ได้ทำในสิ่งที่ตนเองถนัด และมีความสุขในการเรียนรู้

สำหรับสถานศึกษาบางแห่งที่เป็นเครือข่ายทางวิชาการกับหน่วยงาน และองค์กรภายนอก จะได้รับการสนับสนุนสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

6. การวัดและประเมินผล

สถานศึกษาใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและยืดหยุ่นให้เอื้อต่อการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนตามความถนัด ไม่เน้นการสอบความรู้อย่างเดียว เช่น การประเมินผลการปฏิบัติ การเข้าร่วมกิจกรรม การสังเกตพฤติกรรม การพูดคุยซักถาม การนำเสนองาน เป็นต้น บางสถานศึกษาไม่มีการสอบกลางภาคเรียนหรือปลายภาคเรียน แต่จะใช้วิธีการวัดและประเมินผลระหว่างเรียน เช่น การวัดผลผู้เรียนเป็นรายชั่วโมง ในคาบเรียน การเก็บคะแนนระหว่างเรียน เป็นต้น สำหรับสถานศึกษาที่เน้นฐานสมรรถนะ จะใช้การวัดและประเมินผลเป็นรายด้านตามสมรรถนะที่สถานศึกษากำหนด โดยใช้แอปพลิเคชันการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามฐานสมรรถนะเข้ามาช่วย และนำผลการประเมินสมรรถนะมาใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อพัฒนาผู้เรียนต่อไป บางสถานศึกษามีการสร้างและใช้แบบฝึกเสริมผู้เรียนตามแนวทาง PISA ซึ่งเน้นการคิดวิเคราะห์และประยุกต์ใช้แก้ปัญหาของผู้เรียน ตามตัวอย่างคิวอาร์โค้ด

**QR CODE ตัวอย่าง
แบบฝึกผู้เรียนแนว PISA
ของโรงเรียนองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดเชียงราย**

สถานศึกษาให้ความสำคัญกับคุณภาพของการวัดและประเมินผลที่เชื่อถือได้ มีการพัฒนาศักยภาพของครูในด้านการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรมฝึกทักษะการสร้างเครื่องมือวัดผล ทั้งที่เป็นแบบทดสอบและที่ไม่เป็นแบบทดสอบ เป็นต้น

7. การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

สถานศึกษามีการสร้างความร่วมมือและสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้กับหน่วยงานภายนอก ตามบริบทของพื้นที่และความต้องการของสถานศึกษา ดังนี้

7.1 ทำความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันภาษา (ภาษาอังกฤษ) เป็นต้น เพื่อพัฒนาครูพัฒนาหลักสูตร รูปแบบ/วิธีการจัดการเรียนรู้ พัฒนาเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน หรือทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน

7.2 ร่วมมือกับสถานประกอบการหรือสถาบันอาชีวศึกษาในพื้นที่ เพื่อร่วมกันพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพที่ได้มาตรฐานให้แก่ผู้เรียน เช่น หลักสูตร วิชาศึกษา หลักสูตรอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น และร่วมฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้แก่ผู้เรียน ทั้งฝึกในสถานศึกษาและไปฝึกที่สถานประกอบการภายนอก เช่น ห้องเรียนธุรกิจการบินและบริการ ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์จริงจากโรงแรม และสนามบิน ห้องเรียนอาหารได้ฝึกประสบการณ์กับร้านอาหาร เป็นต้น

7.3 สร้างเครือข่ายกับมูลนิธิ เอกชน หรือองค์กรทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนต่าง ๆ เช่น สื่อการสอน การให้ความรู้ใหม่ ๆ แก่ครู การสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียน เป็นต้น บางสถานศึกษาสามารถสร้างเครือข่ายได้กว้างกว่าในระดับพื้นที่ เช่น ทำโครงการร่วมกับ UN หรือกับมูลนิธิใหญ่ ๆ หรือกับผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียง ให้มาเป็นวิทยากร เป็นต้น

7.4 สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน

สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการดำเนินงานและจัดกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนอยู่เสมอ รวมทั้งสมาคมผู้ปกครอง มีการเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นวิทยากร เช่น สมรรถนะเฉพาะ ด้านวิชาการหรือวิชาชีพ เป็นต้น สถานศึกษามีการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกระบบสถานศึกษาร่วมกับชุมชนและภูมิปัญญา เช่น แหล่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับครูและผู้เรียน

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาความคิดเห็นของครูจากสถานศึกษาระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3,207 คน ครอบคลุมทั้ง 8 กลุ่มสาระ การเรียนรู้ ในสังกัดต่าง ๆ 6 สังกัด พบว่า

- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อผู้เรียน อยู่ในระดับมาก 7 ทักษะ เรียงตามลำดับ ได้แก่ 1) ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น 2) ทักษะการใช้เทคโนโลยี 3) ความสามารถสื่อสารและแสดงความคิดเห็น 4) ความสามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง 5) พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ 6) ความสามารถในการกระบวนการอ่าน การฟัง การเขียน การพูด และการคิด และ 7) มีวินัยและมีความรับผิดชอบ สำหรับทักษะที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่มาก มี 2 ทักษะ ได้แก่ ความสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการพัฒนาชิ้นงานหรือนวัตกรรม และความสามารถคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ครูใช้ โดยครูใช้รูปแบบการสอนที่เน้น การคิดวิเคราะห์ไม่มาก ซึ่งรูปแบบที่ครูใช้มากที่สุด เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้ที่เน้นคำถาม การระดมสมอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ การใช้กิจกรรมเป็นฐาน เป็นต้น

- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครู อยู่ในระดับมาก ครูส่วนใหญ่ ปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ ลงมือปฏิบัติจริงมากขึ้น ให้กำลังใจและเสริมพลังความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นผู้เรียนให้ใช้ กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย สื่อสารและสร้างบรรยากาศที่กระตือรือร้นและ เอื้อต่อการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ในขณะที่การให้ผู้เรียนร่วมออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ

ความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จากการสัมภาษณ์ผู้เรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมจำนวน 36 คน เกี่ยวกับความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผลที่เกิดขึ้นต่อตนเอง และสิ่งที่ต้องการให้พัฒนาการศึกษาในอนาคต พบว่า

- ผู้เรียนรู้สึกชอบและสนุกที่ครูมีเกมหรือกิจกรรมเข้ามาสอดแทรกในการเรียนการสอน ทำให้สนุกที่ได้ร่วมทำกิจกรรมทั้งในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียน และกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดมีความน่าสนใจทำให้อยากมาเรียน และผู้เรียนพึงพอใจที่จะได้ร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากกว่าการนั่งฟังครูบรรยายอย่างเดียว

- ผู้เรียนชอบที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้ทดลองทำจริง เห็นของจริง ทำให้เข้าใจสิ่งที่เรียนมากยิ่งขึ้นและทำให้ความรู้ยังคงทนมากขึ้น และผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพจริงกับสถานประกอบการ/โรงพยาบาล รู้สึกชอบที่ได้เรียนรู้ฝึกทักษะการทำงานในสถานที่ทำงานจริง และรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ฝึกทักษะอาชีพต่าง ๆ มีความประทับใจที่ได้รับทั้งความรู้ใหม่ ๆ พัฒนาทักษะ และมีรายได้ระหว่างเรียนในการฝึกทักษะอาชีพด้วย เช่น ขายผัก/ ผลไม้ที่ผู้เรียนปลูกเอง เป็นต้น

- ผู้เรียนชอบที่ครูนำแอปพลิเคชันและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการเรียนการสอน เช่น สื่อออนไลน์ ห้องเรียนออนไลน์ที่สามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา เป็นต้น และชอบที่ครูนำสื่อการเรียนที่น่าสนใจมาใช้ในการเรียนการสอน

- ผู้เรียนชอบที่ครูสอนในสิ่งที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน หรือเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ว่าสิ่งที่เรียนในห้องเรียนนั้น มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงหรือชีวิตประจำวันอย่างไร ซึ่งทำให้เห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียนรู้ได้มากขึ้น

- ผู้เรียนชอบที่ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มศักยภาพ ผู้เรียนได้ฝึกความคิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และพัฒนาชิ้นงานหรือสิ่งประดิษฐ์ โดยมีครูคอยให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ให้คำชี้แนะและมีความยืดหยุ่นสูง

- ผู้เรียนในบางสถานศึกษาไม่มีการสอบกลางภาคหรือปลายภาค โดยใช้การวัดและประเมินผลผู้เรียนหลังเรียนเสร็จ หรือวัดและประเมินผลเป็นระยะ ๆ แทน ทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียน ไม่อยากขาดเรียน สนใจทำกิจกรรมในชั้นเรียน และเมื่อเรียนเนื้อหาที่นั้นจบแล้วมีการประเมินผลทันที ทำให้ผู้เรียนไม่ลืมเนื้อหาที่เรียน

นอกจากนี้ ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูว่าชอบครูที่ใจดี สอนสนุก ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย คอยเน้นย้ำสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนต้องรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สอบถามได้ตลอดเวลา ไม่ตำหนิผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกันเองกับผู้เรียนบนพื้นฐานความเคารพซึ่งกันและกัน มีความเข้าใจ เข้าใจผู้เรียน ให้กำลังใจ เป็นที่ปรึกษาแก่ผู้เรียนเมื่อผู้เรียนทำไม่ได้หรือมีปัญหา ครูควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้ชีวิต และครูควรปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย

ผลที่เกิดขึ้นแก่ตัวผู้เรียน

ผู้เรียนได้สะท้อนผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สรุปได้ดังนี้

- มีทักษะการพูด การสื่อสาร และนำเสนอดีขึ้น เพราะครูให้นำเสนอหน้าชั้นเรียน พูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ทำให้ผู้เรียนมีความกล้าพูดกล้าแสดงออก มีทักษะการสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ดีขึ้น
- มีทักษะการทำงานร่วมกันมากขึ้น เพราะได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ได้ฝึกการทำงานเป็นทีม การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การบริหารจัดการ การทำงานอย่างเป็นระบบขั้นตอน การแบ่งบทบาทหน้าที่ และฝึกความรับผิดชอบ
- มีทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยผู้เรียนที่ได้ทำกิจกรรมฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์สะท้อนว่า ได้รับการพัฒนาทักษะการคิดเพิ่มมากขึ้น
- มีทักษะการคิดสร้างสรรค์ โดยผู้เรียนในสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้แบบ STEAM และแบบโครงงานกล่าวว่า ได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ สิ่งประดิษฐ์ หรือนวัตกรรม
- ทักษะการวิจัย โดยผู้เรียนที่มีโอกาสทำโครงงานวิจัยได้รับการพัฒนาทักษะการทำวิจัยเพิ่มขึ้น
- ผู้เรียนที่ได้ฝึกทักษะอาชีพหรือฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการสามารถนำสิ่งที่เรียนไปประยุกต์ใช้ประกอบอาชีพและนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ค้นพบความถนัดของตนเองจากการได้ทดลองปฏิบัติในทักษะอาชีพต่าง ๆ ทำให้เห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น

สิ่งที่ผู้เรียนต้องการให้พัฒนาการศึกษาในอนาคต

ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการให้ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษา ดังนี้

- ควรปรับลดเนื้อหาการเรียนที่ไม่จำเป็นลง ควรปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัย เนื้อหาที่เรียนควรสัมพันธ์กับที่จะไปสอบเรียนต่อ เพราะปัจจุบันเนื้อหาที่เรียนไม่เพียงพอต่อการนำไปสอบเรียนต่อ
- ควรลดการเรียนทฤษฎีลง และเพิ่มการปฏิบัติให้มากขึ้น โดยรายวิชาต่าง ๆ ควรมีความสมดุลระหว่างภาคทฤษฎีและปฏิบัติ
- ควรปรับปรุงสัญญาณอินเทอร์เน็ตให้เสถียร มีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เพียงพอกับการใช้งาน และควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น เช่น ให้ผู้เรียนใช้แท็บเล็ต/ ไอแพดในการจดบันทึก ตกแต่ง และวาดภาพได้ เป็นต้น
- ควรมีสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ที่ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือทบทวนความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และควรเพิ่มสื่อการสอนให้หลากหลายมากขึ้น มีสื่อการสอนที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน
- ควรเพิ่มห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์ทดลอง และอุปกรณ์การฝึกปฏิบัติให้เพียงพอ
- ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานศึกษาที่นำไปใช้ได้ในชีวิตจริง และในการเรียนการสอนควรยกตัวอย่างที่สอดคล้องกับชีวิตจริง
- ควรมีความต่อเนื่องในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการ เช่น 1 สัปดาห์ต่อ 1 เดือน เป็นต้น เพื่อให้มีการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องมากขึ้น
- ควรสนับสนุนอาชีพทุกอาชีพที่ผู้เรียนต้องการเป็น ควรให้คุณค่ากับทุกอาชีพ และควรมีการจัดโปรแกรมการเรียนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

ความต้องการของครู ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จากการศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หรือความต้องการในการพัฒนาต่าง ๆ สรุปได้ 8 ประเด็นตามลำดับ ดังนี้

1. สื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ควรส่งเสริมให้มีความหลากหลาย ทันสมัย น่าสนใจ เหมาะสมกับช่วงวัย มีจำนวนเพียงพอกับผู้เรียน และครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่

- สื่อดิจิทัล วัสดุทัศน และสิ่งพิมพ์ที่ทันสมัย เช่น บทเรียนหรือสื่อการสอนสำเร็จรูป แพลตฟอร์มการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม หรือสื่อเสมือนจริง (VR, AR) เป็นต้น
- อุปกรณ์การเรียนรู้ในการฝึกปฏิบัติจริง เช่น เครื่องดนตรี อุปกรณ์การทดลอง อุปกรณ์งานศิลปะ อุปกรณ์การทำเกษตร เป็นต้น
- อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเพียงพอ เช่น คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก โทรทัศน์ เครื่องเสียง ไมโครโฟน โปรเจคเตอร์ และอุปกรณ์สำรอง เป็นต้น
- สัญญาณอินเทอร์เน็ตและจุดเชื่อมต่อสัญญาณ WIFI ที่มีความเสถียรในสถานศึกษา
- ห้องปฏิบัติการของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ทันสมัยและมีมาตรฐาน
- แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ที่เชื่อมโยงกับบริบทใกล้ตัวชีวิตจริง ชุมชน และอาชีพ

2. การพัฒนาครู ครูต้องการพัฒนาความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ เช่น การเขียนแผนการสอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบกิจกรรมที่น่าสนใจ การจัดการชั้นเรียนในการทำกิจกรรม เทคนิคการสอนที่หลากหลาย วิธีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย การพัฒนาสื่อการสอนที่น่าสนใจ และการออกแบบใบงาน เป็นต้น

สำหรับวิธีการพัฒนาครูให้มีบรรยากาศเหมือนสอนอยู่ในห้องเรียนจริง และควรทำ PLC ทั้งในสถานศึกษาและกับหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ ครูต้องการให้มีคู่มือหรือแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หรือตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งการมีที่ปรึกษาหรือโค้ชในสถานศึกษาคอยให้คำแนะนำ อนึ่ง ครูยังมีความคิดเห็นว่า ควรลดภาระงานครูที่ไม่เกี่ยวกับการสอน จะทำให้ครูมีเวลาในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ดียิ่งขึ้น

3. การพัฒนาการเรียนการสอน ครูเห็นด้วยว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกนั้นครูควรปรับบทบาทจากการบรรยายให้ความรู้อย่างเดียว เป็นให้ผู้เรียนมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น ให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และส่งเสริมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ให้เกิดความอยากรู้ อยากเรียน และให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน ครูควรปรับรูปแบบ และเทคนิควิธีการเรียนการสอนที่น่าสนใจ จัดกิจกรรมที่หลากหลาย เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน คำนึงถึงความต้องการและความแตกต่างของผู้เรียน รวมทั้ง ควรวางแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกันทั้งสถานศึกษา

4. การพัฒนาผู้เรียน เพื่อพัฒนาสมรรถนะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน จึงควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญ เช่น

- ส่งเสริมให้เป็นผู้เรียนรู้ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะอ่านออกเขียนคล่อง รู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี สามารถใช้สื่อและเทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง และมีทักษะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต
- ส่งเสริมให้เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม มีการคิดวิเคราะห์ขั้นสูง มีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก มีทักษะการสื่อสารและภาษาต่างประเทศ มีทักษะทางอาชีพ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในเชิงสร้างสรรค์
- ส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง โดยเสริมสร้างวินัย ความรับผิดชอบ มีการกำกับตนเองเชิงสร้างสรรค์ มีคุณธรรมและจริยธรรม รู้หน้าที่ มีมารยาทและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

5. งบประมาณ ควรจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอสำหรับจัดหาสื่อ เทคโนโลยี และวัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ที่ทันสมัย ควรจัดสรรงบประมาณโดยตรงแก่สถานศึกษา เพื่อสร้างห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เพียงพอ และควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาครูที่ตรงกับความต้องการจำเป็นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

6. หลักสูตร ควรปรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น ไม่ยึดติดเนื้อหามากเกินไป เพิ่มความยืดหยุ่นของเวลาเรียน เพิ่มเวลากิจกรรมการเรียนการสอนแบบเชิงรุกเพื่อความต่อเนื่องและความคงทนของความรู้ความเข้าใจ มีชั่วโมงเรียนที่เหมาะสมกับการทำกิจกรรมลงมือปฏิบัติ เป็นต้น

7. การวัดและประเมินผล

ครูแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลผู้เรียนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น รูปแบบและวิธีการวัดและประเมินผลควรมีความหลากหลาย ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการวัดและประเมินผล ควรฝึกให้ผู้เรียนประเมินตนเองหรือประเมินเพื่อนแล้วสะท้อนผลร่วมกัน และควรให้ข้อมูลผลการประเมินย้อนกลับแก่ผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์ทั่วถึงทุกคน โดยเน้นการเสริมแรงเชิงบวก เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปพัฒนาหรือปรับปรุงตนเอง

8. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เช่น

- **ด้านนโยบาย** นโยบายควรมีความต่อเนื่อง มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มีแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้จริงกับผู้เรียน และควรมีนโยบายการปรับลดกิจกรรมเสริมอื่น ๆ ที่ไม่จำเป็น
- **ด้านการมีส่วนร่วม** ส่งเสริมบทบาทพ่อแม่/ ผู้ปกครอง และชุมชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มตามศักยภาพ และควรสร้างเครือข่ายสถานศึกษาที่ใกล้เคียง เพื่อร่วมแบ่งปันสื่อการสอนและประสบการณ์ ช่วยเหลือกันในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ข้อเสนอแนะทางการพัฒนา การจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ

ระดับนโยบาย

- หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง และมีการจัดทำแผนขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน รวมทั้งกำหนดสมรรถนะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนแต่ละระดับชั้นให้ชัดเจน
- หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันจัดหลักสูตรพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในลักษณะหลักสูตรกลาง เป็นหลักสูตรที่เข้าถึงได้ง่ายและทั่วถึง เช่น หลักสูตรออนไลน์ เป็นต้น เพื่อพัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ ที่ถูกต้องชัดเจนและขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน
- หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในลักษณะ onsite และ online หรือ learning hub ให้แก่ครูได้มาแลกเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เป็นตัวอย่างที่ดี สร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ ให้แก่ครูในการจัดการเรียนรู้
- หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนงบประมาณให้แก่สถานศึกษาในการพัฒนาสื่อ ห้องปฏิบัติการ หรือแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาให้ทันสมัย และมีความหลากหลาย เพื่อให้ครูใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณการพัฒนาครู

ระดับปฏิบัติ

- หน่วยงานในระดับพื้นที่ควรส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และนิเทศ กระตุ้น ติดตาม และประเมินผลเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ และร่วมขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะไปสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
- หน่วยงานในระดับพื้นที่ควรมีทีมโค้ชการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำตัวอย่าง/ เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ และสร้างแรงบันดาลใจแก่ครูในสถานศึกษา
- ผู้บริหารสถานศึกษาควรกระตุ้น สนับสนุน และดำเนินการพัฒนาครูในสถานศึกษาให้สามารถปรับบทบาทและวิธีการจัดการเรียนรู้เป็นเชิงรุก
- ผู้บริหารสถานศึกษาต้องนำการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการ ร่วมขับเคลื่อนกับครู และจัดระบบนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง
- ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้กลไกการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาหนุนเสริมให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะบังเกิดผลในการปฏิบัติ และเกิดผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน รวมทั้งควรใช้ผลการจัดการเรียนรู้ของครูประกอบการประเมินผล การปฏิบัติงานและการเลื่อนวิทยฐานะ
- ครูผู้สอนควรพัฒนาการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะที่เน้นกระบวนการคิดขั้นสูงให้มากขึ้น เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น ผ่านโจทย์/ สถานการณ์/ การทำงานที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง

ปัจจัยและเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

จากการศึกษากระบวนการบริหารจัดการเรียนรู้ของตัวอย่างสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้มีประสิทธิภาพ การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครู รวมทั้งการสังเกตการจัดการเรียนการสอนจริงในสถานศึกษา พบปัจจัยสู่ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ กล้าเปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและการสอน และการวัดและประเมินผล รวมทั้งต้องมีระบบกำกับ ติดตาม นิเทศให้คำปรึกษาแนะนำ แก่ครูอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำรงตำแหน่งนานต่อเนื่อง ทำให้สามารถพัฒนาองค์กร และวางระบบพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่องจนเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี

2. ด้านการพัฒนาครู และการนิเทศให้คำปรึกษาครู ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู การสร้างความรู้และความเข้าใจแก่ครูให้เข้าใจ การขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน ครูต้องปรับกรอบความคิดใหม่ (Mindset) ให้ใกล้เคียงกัน มีทีมพัฒนาครูหรือครูแกนนำในสถานศึกษาช่วยกันพัฒนาและนิเทศครูอย่างต่อเนื่องและทั่วทั้งสถานศึกษา ด้วยรูปแบบและวิธีการพัฒนาครูที่หลากหลาย

3. ด้านหลักสูตรสถานศึกษา ต้องมีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และบริบทการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพและการทำงานของโลกยุคใหม่ มีการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมใหม่ทุกปีการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบความถนัดและพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ โดยให้ผู้เรียนได้เลือกเรียน ตั้งแต่ช่วงชั้นประถมศึกษาตอนปลายจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

4. **ด้านแผนและกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก** สถานศึกษา เน้นให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ครูมีการวางแผนและออกแบบร่วมกัน เพื่อจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ ทั้งในกลุ่มและระหว่างกลุ่มสาระ การเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต่าง ๆ มาออกแบบ กิจกรรม และออกแบบให้ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมมากที่สุด และที่สำคัญ คือ การนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จริงในห้องเรียน ซึ่งจำเป็นต้องมี การติดตามและนิเทศจากผู้บริหารสถานศึกษาและทีมวิชาการเพื่อสนับสนุนครู ในการปฏิบัติ ให้คำปรึกษา แนะนำเทคนิค และร่วมแก้ไขปัญหาการจัดการ เรียนรู้กับครู

5. **ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้** มีการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ใน สถานศึกษาให้สนับสนุนการฝึกปฏิบัติของผู้เรียนอย่างหลากหลาย เช่น จัดเป็น ฐานการเรียนรู้วิชาการและวิชาชีพต่าง ๆ ชมรมการเรียนรู้ตามความสนใจ ห้อง Makerspace เป็นต้น จัดหาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ซึ่งอยู่ใกล้เคียง เช่น วัด แหล่งประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งวัฒนธรรม เป็นต้น

6. **ด้านการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน** มีการปรับวิธีการวัดและประเมินผล ให้มีความหลากหลาย มีการประเมินชิ้นงาน หรือผลงานที่ปฏิบัติได้ สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม ประเมินผลการปฏิบัติและ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น โครงการนวัตกรรม ทักษะอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้ง ใช้การวัดและประเมินผลสะสมเป็นรายคาบเรียนแทนการสอบ กลางภาคและปลายภาค

รายชื่อผู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์

นางสาวสุภาวดา เสงชัยโย

รองผู้อำนวยการ กลุ่มบริหารวิชาการ
โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม
(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) จังหวัดนครปฐม

นายชาญชัย ชาญฤทธิ์

รองผู้อำนวยการ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม
(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) จังหวัดนครปฐม

นายณวัช ปานสุวรรณ

ครูโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม
(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) จังหวัดนครปฐม

นางสาวรวีวรรณ นราแก้ว

ครูโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม
(พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) จังหวัดนครปฐม

อาจารย์นิติ วิทยาวิโรจน์

ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตนวัตกรรม มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ต้องลักษณะ
บุญธรรม

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ โรงเรียนสาธิตนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

อาจารย์วัลลพ หลีกแกมมล

ครูโรงเรียนสาธิตนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

อาจารย์ธัญญารัตน์ สายใหม่

ครูโรงเรียนสาธิตนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

อาจารย์ณปภา วาดเขียน

ครูโรงเรียนสาธิตนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

อาจารย์จิตร์รัตดา มะลัยทอง

ครูโรงเรียนสาธิตนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

นายศรารุช สุตะวงค์

ผู้อำนวยการโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย
จังหวัดเชียงราย

นางสาวอรพิน สุภาวงศ์

รองผู้อำนวยการโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย
จังหวัดเชียงราย

นางสาวอารีรัตน์ กันมูลทา

ครูโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย
จังหวัดเชียงราย

นางสาวจิตร์ลดา จิตกุล

ครูโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย
จังหวัดเชียงราย

นางสาวเรณูภา ต้นต๊ีบ

ครูโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย
จังหวัดเชียงราย

นายสำเร็จ ไกรพันธ์
นางศิริพร พรมชาว
นายเพชร ชาวคำ

ผู้อำนวยการโรงเรียนแมริเมธิยาคม จังหวัดเชียงใหม่
ครูโรงเรียนแมริเมธิยาคม จังหวัดเชียงใหม่
ครูโรงเรียนแมริเมธิยาคม จังหวัดเชียงใหม่

นางมุกดา คำวินิจ
นางสาวสุรรัตน์ จิตนารินทร์
นางสาวชบากร ตาคำ

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปลาตาว จังหวัดเชียงใหม่
ครูโรงเรียนบ้านปลาตาว จังหวัดเชียงใหม่
ครูโรงเรียนบ้านปลาตาว จังหวัดเชียงใหม่

นายกัมพล ไชยพันธ์

ผู้อำนวยการโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15
(เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ) จังหวัดเชียงราย

นางสาวภัทรจิต จันอัน

ครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15
(เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ) จังหวัดเชียงราย

นายชนะพันธ์ ถาวร

ครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15
(เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ) จังหวัดเชียงราย

นางสาวขวัญปรีดิ์ กายาสา

ครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15
(เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ) จังหวัดเชียงราย

นายจรรพงษ์ กล่อมจิตต์

รองผู้อำนวยการโรงเรียนนครรณสุดศึกษาลัย
จังหวัดสุพรรณบุรี

นางสาวมุสซา ทิพนตร
นางสาวปัญจพร มาพลา

ครูโรงเรียนนครรณสุดศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี
ครูโรงเรียนนครรณสุดศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี

ดาบตำรวจหญิงสุวดี เชียงรอด

ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนวัดสุธาสนี
จังหวัดกาญจนบุรี

ดาบตำรวจศิริชัย อินทรโอสถ

ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนวัดสุธาสนี
จังหวัดกาญจนบุรี

นางสาววรรณพร ศิลาขาว
นายพิเชษฐ์ ทองอร่าม
นางรมย์ชนก เข้มเจริญ
นางสาวชนันภรณ์ วงษ์ไทย

ผู้อำนวยการโรงเรียนประชาอุทิศ (จันทาอนุสรณ์)
ครูโรงเรียนประชาอุทิศ (จันทาอนุสรณ์)
ครูโรงเรียนประชาอุทิศ (จันทาอนุสรณ์)
ครูโรงเรียนประชาอุทิศ (จันทาอนุสรณ์)

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายอรุณพล สังขวาสี
นายนิติ นาขิต
นางประวีณา อัสโย

เลขาธิการสภาการศึกษา
รองเลขาธิการสภาการศึกษา
ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษา
และพัฒนาการเรียนรู้

ที่ปรึกษานักวิจัย

รองศาสตราจารย์มารุต พัฒผล อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะผู้วิจัยและผู้จัดทำเอกสาร

นางสาวอุษา คงสาย ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนานโยบายด้านการเรียนรู้
นางสาวณุดตรา แทนข้า นักวิชาการศึกษานำนาถกรรมการพิเศษ
นายสมชาย นัยเนตร นักวิชาการศึกษานำนาถกรรมการ
นางฐิติวรดา แห้วเพ็ชร นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นางสาวบุญนภัส ขำหินตั้ง นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นางสาวปณัฐธา น้อยเนียม นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

ออกแบบและประสานการจัดพิมพ์

นางฐิติวรดา แห้วเพ็ชร นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กลุ่มพัฒนานโยบายด้านการเรียนรู้ สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
โทร. 0 2668 7123 ต่อ 2516-9 โทรสาร 0 2243 1129
E-mail: learningstations.ed@gmail.com
เว็บไซต์ <http://onec.go.th>

รวมเอกสารวิชาการ
สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 2/2567
ISBN 978-616-270-457-4